

Time: 3 hours

Total Marks: 100

- Note:** 1. All questions are **compulsory**.
2. Figures to the right indicate full marks.

Q1. Attempt **ANY TWO** of the following:

(20)

- A) Discuss the demographic trends of Maharashtra.
- B) Review the status of economic development in different regions of Maharashtra.
- C) Explain the regional performance on human development index in Maharashtra.

Q2. Attempt **ANY TWO** of the following:

(20)

- A) Describe the present status of tribal regions in Maharashtra.
- B) What are the causes of deprivation in tribal areas with respect to administration and governance in Maharashtra?
- C) Discuss recommendations for tribal development in Maharashtra.

Q3. Attempt **ANY TWO** of the following:

(20)

- A) Review the water supply in rural and urban areas of Maharashtra.
- B) Discuss the water policy of the government of Maharashtra.
- C) Explain the irrigation development in different regions of Maharashtra.

Q4. Attempt **ANY TWO** of the following:

(20)

- A) Explain the regional disparities in the health sector of Maharashtra.
- B) Discuss the recommendations and strategies to remove health disparities in Maharashtra.
- C) Describe the road and rail connectivity in Maharashtra.

Q5. Attempt **ANY TWO** of the following:

(20)

- A) Backdrop of Maharashtra's economy.
- B) Causes of deprivation among tribal community with respect to natural resources and employment.
- C) Recommendations for water distribution in Maharashtra.
- D) Healthcare System in Maharashtra.

वेळ: ३ तास

एकूण गुण: १००

सूचना: (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र १. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्रातील लोकसंख्या विषयी प्रवृत्तींची चर्चा करा.
- ब) महाराष्ट्रातील विविध प्रदेशांच्या आर्थिक विकासाचा आढावा घ्या.
- क) महाराष्ट्रातील मानव विकास निर्देशाकासंबंधी प्रदेशीय कामगिरी स्पष्ट करा.

प्र २. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्रातील आदिवासी भागांच्या वर्तमान स्थितीचे वर्णन करा.
- ब) महाराष्ट्रातील आदिवासी भागांमधील प्रशासन व शासन संबंधी वंचिततेची कारणे काय आहेत?
- क) महाराष्ट्रातील आदिवासींच्या विकासासाठी केलेल्या शिफारशींवर चर्चा करा.

प्र ३. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्राच्या ग्रामीण व शहरी भागांमधील पाणी पुरवठ्याचा आढावा घ्या.
- ब) महाराष्ट्र सरकारच्या पाणी धोरणाची चर्चा करा.
- क) महाराष्ट्राच्या विविध प्रदेशातील जलसिंचन विकास स्पष्ट करा.

प्र ४. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

(२०)

- अ) महाराष्ट्रातील आरोग्य क्षेत्रासंबंधी प्रदेशीय विषमता स्पष्ट करा.
- ब) आरोग्य क्षेत्रातील तफावती दूर करण्यासाठी केलेल्या शिफारशी व धोरणांची चर्चा करा.
- क) महाराष्ट्रातील रस्ते व रेल्वे संपर्क जाळे याचे वर्णन करा.

प्र ५. टिपा लिहा (कोणतेही दोन):

(२०)

- अ) महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेची पार्श्वभूमी.
- ब) नैसर्गिक संपत्ती व रोजगारासंबंधी आदिवासी समाजाच्या वंचीततेची कारणे.
- क) महाराष्ट्राच्या पाणी वाटपा संबंधी विविध शिफारशी.
- ड) महाराष्ट्रातील आरोग्य देखभाल यंत्रणा.
